

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

БОЛОНСЬКИЙ ПРОЦЕС: Модернізація системи вищої освіти України

*Матеріали VI Міжнародної наукової конференції
“Модернізація системи вищої освіти відповідно
до Програми розвитку освіти в Україні на 2005–2010 роки”,
м. Судак, Автономна Республіка Крим,
20 травня 2006 р.*

*та Всеукраїнської науково-практичної конференції
“Вища освіта в контексті державної політики України”,
м. Київ, МАУП, 14 грудня 2006 р.*

Київ 2007

ББК 74.58(4УКР)я43
Б79

Відповідальний редактор *В. М. Чирков*
(видання здійснене в рамках проекту “Наукові праці МАУП”)

Болонський процес: Модернізація системи вищої освіти
Б79 України: Матеріали VI Міжнар. наук. конф. “Модернізація
системи вищої освіти відповідно до Програми розвитку освіти в Україні на 2005–2010 роки”, м. Судак, Автономна Республіка Крим, 20 трав. 2006 р. та Всеукр. наук.-практ. конф. “Вища освіта в контексті державної політики України”, м. Київ, МАУП, 14 груд. 2006 р. — К. : МАУП, 2007. — 328 с.: іл. — Бібліогр. в кінці статей.

ISBN 978-966-608-755-6

У пропонованому збірнику наукових праць висвітлюються проблеми модернізації системи вищої освіти України, трансформації освітньої системи країни в умовах розвитку постіндустріального суспільства. Вища освіта розглядається в контексті державної політики України.

Для науковців, державних службовців, менеджерів освіти, викладачів і студентів, які навчаються за такими напрямками і спеціальностями: державне управління, політологія, менеджмент, маркетинг, педагогіка, міжнародні відносини.

ББК 74.58(4УКР)я43+74.58я43

ISBN 978-966-608-755-6

© Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2007

Карпенко Н. Ю., Стрельчук А. С., Тесло О. А. <i>Дистанционное образование и правовые аспекты его внедрения в учебный процесс</i>	85
Догадіна В. Ю., Донець Л. Ю. <i>Впровадження кредитно-модульної системи у навчальний процес із застосуванням інформаційних технологій. Вплив реформи на економіку України</i>	89
Семенец В. В., Крук О. Я. <i>Разработка и применение лабораторных отладочных комплексов серии МЛ в учебном процессе</i>	96
Рябенко Т. М., Карпенко Н. Ю., Стрельчук А. С. <i>Роль дистанционных технологий в реформировании системы образования</i>	105
Рябенко И. Н., Бочаров Б. П., Воеводина М. Ю. <i>Разработка системы тестирования знаний с экспертом-тьютором и опыт ее внедрения в учебный процесс</i>	110
Тесло О. А., Шаруда Ю. І. <i>Правові основи регулювання надання інформаційних послуг з метою забезпечення якості навчального процесу</i>	119
Луценко О. О. <i>Виховання інформаційної культури як пріоритетне завдання сучасної освіти у процесі навчання комп'ютерним технологіям</i>	122
Акімов Д. І. <i>Проблема професійної підготовки менеджерів недержавних громадських організацій</i>	131
Беляєва С. С. <i>Наукові засади впровадження інноваційних технологій у сфері поведінки з відходами</i>	135
Тарасова С. М. <i>Педагогічні умови та методи проектування навчальних занять з майбутніми менеджерами в умовах вищої школи</i>	149
Юрасова И. В. <i>Повышение эффективности самостоятельной работы студентов: мотивация познавательной деятельности (Психокоррекционные воздействия в процессе обучения)</i>	159

В. Ю. ДОГАДИНА

заст. декана ф-ту заочної форми навчання

Л. Ю. ДОНЕЦЬ

декан ф-ту заочної форми навчання

Харківський інститут МАУП

ВПРОВАДЖЕННЯ КРЕДИТНО-МОДУЛЬНОЇ СИСТЕМИ У НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ. ВПЛИВ РЕФОРМИ НА ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ

Досліджуються актуальні проблеми впровадження кредитно-модульної системи у засвоєнні навчальних дисциплін, результати навчальної роботи в цій системі, а також особливості освітньої реформи. Зазначено, що використання ECTS сприятиме підвищенню рівня знань і якості освіти, що впливає на економічний розвиток України.

Україна — держава з високим науковим потенціалом, і для того щоб забезпечити його зростання, максимальну віддачу, необхідні різноманітні впровадження інноваційного розвитку.

Перехід України до нового способу організації навчального процесу — кредитно-модульної системи навчання — є інновацією вищої освіти, реформою, яка дасть змогу випускникам вищих навчальних закладів України бути конкурентоспроможними не тільки на ринку праці нашої держави, а й в інших європейських державах. Це сприятиме мобільності випускників, що передбачає вільне пересування студентів і викладачів між навчальними закладами та державами, вільне володіння англійською мовою, вміння працювати з комп'ютерною технікою та Інтернет-технологіями, оволодіння спеціальними дисциплінами [1]. Але на шляху впровадження реформи освіти у вищих навчальних закладах є чимало проблем, серед них:

- недостатній рівень забезпечення навчального процесу методичним матеріалом, необхідною кількістю сучасних підручників, автоматизованими і комп'ютеризованими приладами;
- брак відповідного рівня професійності викладачів: достатнього досвіду, професійних навичок, знань сучасних методик і технологій викладання;
- слабка підготовка студентів щодо знання іноземних мов;
- необхідність фінансового сприяння науковій діяльності викладачів і студентів шляхом підвищення оплати праці і наукових досягнень;
- необхідність створення комп'ютеризованих баз даних наукових досягнень і інновацій.

Тому перехід до нового рівня має бути поступовим і базуватися на традиційному підході.

Щодо мети та особливостей освітньої реформи. Як відомо, ECTS передбачає розподіл курсу програмного матеріалу на модулі — задокументовані, завершені частини освітньо-професійної програми (навчальної дисципліни, практики, державної атестації), що реалізуються у відповідних формах навчального процесу [1]. Модулі, у свою чергу, поділяються на змістовні, тобто теми, за засвоєння яких студент отримує відповідні бали. Модульний контроль здійснюється шляхом розробки варіантів індивідуальних завдань, які охоплюють навчальний матеріал модуля. Підсумкове оцінювання засвоєння навчального матеріалу не потребує семестрового екзамену чи заліку, якщо студент набрав протягом семестру необхідну кількість балів. Але якщо студент здобув протягом семестру менше необхідної кількості балів, він зобов'язаний скласти екзамен (залік), щоб поліпшити результат. У Харківському інституті (ХІ) МАУП діє система оцінювання знань так званим “автоматом” (виставлення підсумкової оцінки за результатами навчання протягом семестру без складання іспиту (заліку)) за умови, якщо студент якісно працював протягом семестру, своєчасно виконував індивідуальні завдання, зарекомендував себе як ініціативний, засвоїв навчальний матеріал.

У ECTS для оцінювання навчального навантаження студента з дисципліни передбачається використання кредитів: на один навчальний рік — 60 кредитів, на семестр — 30. Для системи вищої освіти один кредит дорівнює 36 годинам навчального

навантаження. Тому на вивчення якоїсь дисципліни у ВНЗ кількість годин повинна подаватися у кредитах.

Наприклад, у табл. 1 наведена модульна структура курсу “Вищої математики”, на яку навчальним планом відводиться 216 годин, що відповідає 216/36=6 кредитам ECTS (при плануванні навантаження на кожну дисципліну треба враховувати, що кількість кредитів, відведених на їх вивчення, повинно бути кратним 0,5 кредиту [2]).

Таблиця 1

Модульна структура курсу

Модуль	Змістовий модуль	Годин	Кредитів
I. Лінійна алгебра та лінійна геометрія	1. Лінійна алгебра 2. Лінійна геометрія	54	1,5
II. Диференціальне числення	1. Функції однієї змінної 2. Похідна та диференціал	54	1,5
III. Інтегральне числення	1. Невизначений інтеграл 2. Визначений інтеграл	54	1,5
IV. Диференціальні рівняння та ряди	1. Диференціальні рівняння 2. Ряди	54	1,5

Оцінювання якості знань студентів у традиційній системі вищої освіти зазвичай відрізняється від оцінювання за шкалою ECTS, що здійснюється за 100-бальною шкалою, зрозумілою в будь-якому навчальному закладі країни, який ввійшов до єдиного інформаційного простору. Сума набутої кількості балів, після вивчення всіх модулів, свідчить про рейтинг студента. Рейтингова система оцінювання знань спонукає студентів щодо системної якісної роботи протягом семестру, допомагає уникнути перевантаження в сесійний період, виключає випадкову залежність від вдалої чи невдалої відповіді на іспиті (заліку) [1].

Таблиця 2

Порівняльна характеристика систем оцінювання якості знань

Оцінка за шкалою ECTS	Якісна характеристика	Оцінка за чотирибальною шкалою	Якісна характеристика	Кількість балів
1	2	3	4	5
A	“Відмінно” — відмінне виконання з незначною кількістю помилок	5	Відмінно	90–100

Закінчення табл. 2

1	2	3	4	5
B	“Дуже добре” — вище середнього рівня з кількома помилками	4	Добре	75–89
C	“Добре” — загалом виконано роботу з деякими помилками	4	Добре	75–89
D	“Задовільно” — непогано, але зі значною кількістю недоліків	3	Задовільно	60–74
E	“Достатньо” — виконання задовольняє мінімальним критеріям			
Fx	“Незадовільно” — необхідно додатково доопрацювати перед заліком	2	Незадовільно	35–59
F	“Незадовільно” — потрібна серйозна подальша робота			0–34

Рейтингова система оцінювання знань в ХІ МАУП запровадила гнучку політику знижок з оплати за навчання за рахунок Інституту, що є стимулом для якісного навчання. В новому приміщенні буде встановлено монітор, де студенти зможуть будь-коли перевіряти свій рейтинг.

Результатом навчальної роботи в модульній системі навчання стає самостійна робота студентів. На неї відводиться від 50 до 70 % навчального часу. Завдяки цьому є можливість скоротити тижневе аудиторне навантаження на студента до 15–18 годин та збільшити час на самостійне засвоєння матеріалу. За рахунок виконання самостійних завдань розвиваються творчі здібності студента, а отже, формується висококваліфікований професіонал.

ХІ МАУП практикує для ініціативних, відповідальних студентів складання заліково-екзаменаційних сесій поза групою. Студентам постійно надають допомогу викладачі, але над засвоєнням матеріалу вони працюють самостійно, виконуючи контрольні роботи і завдання в терміни, передбачені індивідуаль-

ним планом, з урахуванням індивідуальних можливостей і здібностей.

Такий підхід дає можливість студенту по-новому ставитися до власного навчання, формує самостійність як ознаку характеру особистості, розвиває уміння приймати рішення і нести за нього відповідальність, розвиває пізнавальну активність, здатність до творчого розв'язання сучасних проблем різного характеру.

На відміну від традиційної системи навчання, коли викладач є найважливішим і навіть єдиним джерелом інформації, ідеєю нової технології навчання є співпраця між студентом і викладачем. Лекція має консультативно-оглядову суть, вона аналізує можливі шляхи вирішення проблеми, дає рекомендації щодо використання та розуміння літературних джерел, але вирішення самої проблеми — за студентом. З цією метою в нашому інституті є розклад консультацій з кожної навчальної дисципліни для бажаючих повніше оволодіти знаннями.

Дуже важливою і цікавою формою засвоєння матеріалу з навчальної дисципліни є тестування. У ХІ МАУП проводиться експеримент засвоєння дисципліни “Основи інформатики і комп’ютерної техніки” шляхом тестування знань в Інтернеті. Система тестування знань містить два тести: з використання текстового процесору WORD і електронної таблиці EXCEL, яка знаходиться на сайті: <http://www.lib-journal.ru/tests>. Застосування цієї форми засвоєння матеріалу підвищує самостійність студента, його активність, дає змогу одночасно оволодіти навичками роботи у комп’ютерних програмах і в Інтернеті.

Оцінювання знань проводиться за тестами МАУП і наших викладачів. Одержані дворівневі оцінки дали змогу проаналізувати рівень професійності харківських викладачів. Висновок позитивний: викладачі досконало володіють своєю спеціальністю.

Впроваджується факультативне вивчення другої іноземної мови із застосуванням комп’ютера. Результатом цього є значне підвищення ефективності засвоєння першої іноземної мови шляхом проведення аналогій, зіставлень між мовами.

Однією з форм навчання в Харківському інституті є дистанційна форма (тобто навчання на відстані за допомогою комп’ютерних технологій). Вона передбачає самостійність студента,

підвищення його професійних знань, умінь та навичок, набутих під час самопідготовки. Дистанційна форма навчання дає можливість нашим студентам поєднувати навчання із практичною діяльністю.

Для засвоєння навчального матеріалу кафедри ХІ МАУП застосовують різні інновації:

- кафедра “Інформаційні системи і технології” компенсує відсутність деяких автоматизованих приладів створенням комп’ютерних моделей цих приладів і таким чином сприяє засвоєнню навчального матеріалу;
- кафедра “Психологія” використовує імітаційне навчання, тобто ігрове (наприклад, гра з м’ячем);
- кафедра “Менеджмент” провела експеримент з вивчення дисципліни “Управління бізнесом” за формою різновиду ситуаційної вправи — квесту. Квест — завдання, яке містить умову та пропонує кілька варіантів прийняття рішення. Квест має спільні риси із тестом, але на відміну від останнього є не формою контролю знань, а навчальною методикою, бо кінцевого позитивного результату досягне кожен студент: чи то шляхом доброго знання матеріалу, чи то методом багаторазових спроб і помилок. Результат експерименту — підвищення ефективності засвоєння дисципліни у групі ІН2–7–03-Б₂УБ(2,9з) порівняно з групою ІН2–7–03-Б₁УБ(4,6з), де цей метод не використовувався;
- викладачами кафедри “Соціально-гуманітарні науки” розглядається впровадження методу проміжного іспиту. Цей метод досить поширений у Франції, Туреччині, Великобританії, але в Харківському інституті поки суперечливий.

Результати заліково-екзаменаційної сесії експериментальних груп наборів ІН2–7–03 та ІН2–10–04 свідчать про доцільність використання таких модернізацій навчального процесу. Порівняння результатів сесій визначило зростання показників успішності на 12 %, а якості знань — на 4 %. Студенти беруть участь у конференціях, семінарах, олімпіадах. З метою працевлаштування випускників є номер телефону, на який надходять замовлення та запрошення від роботодавців, що значно полегшує пошук робочих місць молодим фахівцям.

Отже, входження України в єдиний інформаційний простір визначає нові вимоги до вищої освіти, відкриває нові можливості та ставить принципово нові завдання перед суспільством. На сучасному етапі потрібно досягти високої якості освіти і тим самим забезпечити конкурентоспроможність випускників і престиж української вищої освіти в європейському освітньому і науковому просторі. Для того щоб таку якість було сформовано, викладання повинно розвивати у студентів прагнення вчитися протягом життя, удосконалювати здобуті знання, уміння і навички відповідно до умов, які постійно змінюються. Якщо раніше система оволодіння знаннями мала характер збільшення, нагромадження, то сучасні умови потребують створення засобів уміння використовувати набуті знання: застосування конкретних знань, вміння порівнювати, аналізувати інформацію. Внаслідок цього освічена людина в новому контексті розглядається не тільки як знаюча, а й як людина, підготовлена до життя, із сформованим світоглядом, орієнтована в сучасній культурі, самостійно мисляча та самостійно діюча. Сучасна освіта обумовлена вимогами до її кінцевого результату — формування гармонійної, різнобічно розвиненої особистості.

Література

---

1. *Вища освіта України і Болонський процес*: Навч. посіб. / За ред. В. Г. Кременя; Авт. кол.: М. Степко, Я. Болюбаш, В. Шинкарук. — К.; Тернопіль: Богдан, 2004. — 384 с.
2. *Гончаров С. М.* Науково-методичні забезпечення кредитно-модульної системи організації навчального процесу: Моногр. — Рівне: НУВГП, 2005. — 266 с.

The urgent problems of implementation of credit and module system in the process of studying the educational disciplines are investigated in this article. The results of educational process in this system are confidered Peculiarities of Bologna reform are discussed. It is mentioned that the use of ECTS will help to increase. The level of knowledge and quality in educational system.